

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 2-3 2021 | ÅRGÅNG 25

Bokförlaget THALES

I SAMBAND MED utgivningen av John Rawls *Political Liberalism* publicerade tidskriften *The Journal of Philosophy* en serie artiklar där Jürgen Habermas och Rawls debatterade bokens centrala idéer. En av Habermas huvudpoänger var att Rawls teori inte var tillräckligt demokratisk. Enligt Habermas innebar Rawls ramverk att grundläggande friheter var undantagna folkets demokratiska självbestämmande och därmed att konstitutionella förändringar inte kan bli tillräckligt öppna och transparenta. Rawls, menade Habermas (1995a: 128–129), prioriterade liberala rättigheter på bekostnad av en inkluderande demokratisk process där folket tillsammans beslutar om vilka fri- och rättigheter som bör vara gällande.

Zofia Stemplowska och Adam Swift har nyligen gjort den motsatta invändningen mot Rawls. De menar att Rawls teori ger för mycket utrymme åt demokratiskt beslutsfattande. Enligt Rawls är det tillåtet för demokratiska majoriteter att besluta om att införa orättvisa lagar, så länge de inte är för gravt orättvisa. Rawls är inte tydlig med vad som gör en orättvisa för grav, men troligen är det sådant som kränkningar av mänskliga rättigheter, alltså exempelvis lagstadgad segregation eller rättssystem som tillåter tortyr. Men, frågar Stemplowska och Swift (2018), hur kan det vara tillåtet att rösta fram lagar vi vet är orättvisa, även om de inte är gravt orättvisa?

Efterföljare till Rawls är inte heller övertygade av Habermas invändning. Jonathan Quong menar exempelvis att invändningen är felriktad eftersom vissa grundläggande liberala fri- och rättigheter inte går att bestrida på rimliga grunder. Exempel på sådana är yttrandefriheten och religionsfriheten. Att låta demokratiska majoriteter göra sig av med dessa vore därför en allvarlig kränkning av centrala liberala värden.¹ På samma sätt menar Gerald Gaus (2008: 46) att han bara antar precis det Habermas motsätter sig. Innan demokratiskt beslutsfattande kommer in i bilden är frågan om liberala rättigheter redan avgjord.

Så hur ska vi prioritera? Ska liberalismen eller demokratin ha företräde? Ska det vara tillåtet för demokratiska majoriteter att fatta beslut som exempelvis omöjliggör minoriteters religionsutövning eller hotar mediernas oberoende? Eller är vissa grundläggande rättigheter inte förhandlingsbara? Det är svårt att se en möjlig väg framåt eftersom det inte finns någon samsyn kring hur avvägningarna ska göras – den ena sidan bestrider den andras utgångspunkter, och vice versa.

Samtidigt är frågorna grundläggande. Liberaler i Rawls efterföljd är överens om att både demokrati och liberala rättvisehänsyn spelar avgörande roller i deras teoribildningar. Så hur ska enskildas rättigheter balanseras mot möjligheten att fatta demokratiska beslut? Och även om folket inte väljer att kränka enskildas rättigheter – ska det verkligen vara tillåtet att genomföra uppenbart orättvisa beslut? I det följande kommer jag kalla detta för *prioritetsfrågan*.

I den här artikeln vill jag visa att ett övertygande svar på prioritetsfrågan kräver en principiell grund – det går inte att hänfalla åt intuitionistiskt balanserande.² Den bästa principiella grunden, menar jag, går att spåra till svaren på två andra frågor: *källfrågan* och *beroendefrågan*. För den som värderar både liberalism och demokrati går det inte att undkomma källfrågan och beroendefrågan eftersom de handlar om *varför* liberalism och demokrati har värde. Källfrågan frågar vad som ger värde åt demokratin och liberalismen, och beroendefrågan undersöker om rättfärdigandet för den ena följer av den andra.

Slutligen kommer jag att med hjälp av Rawls politiska teori, och ett antal närbesläktade teorier, visa hur prioritetsfrågan bör följa av svaren på de två andra frågorna, och hur de tre tillsammans därmed sätter gränserna för statens legitima handlande.³

1 Två frågor om värde

LIBERALER ÄR DEMOKRATER. Det vill säga, de menar att en central del i ett rättvist samhälle är att viktiga beslut fattas demokratiskt. Samtidigt är de förstas också liberaler, i bemärkelsen

att de har en liberal förståelse av vad rättvisan kräver. De vill ge både liberala och demokratiska värden en framträdande plats i sina teorier. Rawls menar exempelvis att ett rättvist samhälle styrs demokratiskt, garanterar grundläggande fri- och rättigheter, och ordnar samhällets grundläggande struktur på ett sätt som gynnar de sämst ställda maximalt och ser till att alla har faktisk jämlik tillgång till positioner och ämbeten (Rawls 1971: 266; Wolff 2001).

Den som likt Rawls vill se ett samhälle där både liberalismen och demokratin realiserats menar att både liberalismen och demokratin har något slags värde. Genom att besvara två frågor – källfrågan och beroendefrågan – går det att systematisera och spåra värdet.

Källfrågan är den mest grundläggande: var kommer demokratin och liberalismens värde ifrån? Historiskt har det funnits många förslag. Demokrati har exempelvis sagts vara värdefullt för systemets epistemiska kvaliteter. Enligt det här synsättet är demokrati värdefullt eftersom demokratier tenderar att fatta rätt beslut (Anderson 2006; Goodin & Spiekermann 2018; Landemore 2013; Stevenson 2016; Ober 2013). Men demokrati har också sagts leda till en förbättring av medborgarnas karaktärer (Mill 1861; Elster 2002), färre felsteg och svältkatastrofer (Sen 1999: 152), större jämlikhet (Kolodny 2014; Viehoff 2014), mer frihet (Gould 1988), och så vidare.

På samma sätt har det funnits många svar på frågan om varför liberalism är värdefullt. Typiska exempel är att politisk liberalism behövs för att det är rättvist (Quong 2011), och för att det säkrar medborgarnas autonomi (Neufeld 2019; Watson & Hartley 2018; Weithman 2017), deras jämlika respekt (Boettcher 2012; Larmore 1999; Nussbaum 2011), samt deras relationer som medborgerliga vänner (Georgieva 2015; Leland 2019; Lister 2013).

Enligt Rawls har liberalismens och demokratin värde samma källa: de behövs eftersom människor är fria jämlika medborgare inbegripna i ett rättvist system för socialt samarbete.⁴

Medan källfrågan ser till värden som är externa från liberalismen och demokratin, undersöker beroendefrågan vilken relation de två har till varandra. Den frågar om det ena systemet är instrumentellt

nödvändigt för att realisera det andra. Beroendefrågan undersöker därmed om liberalismens värde är oberoende demokratins värde och tvärtom. Om exempelvis liberalismen, vid besvarande av källfrågan, ses som oberoende värdefull går beroendefrågan vidare och undersöker om demokratin också ses som oberoende värdefull (vilket därmed kräver ännu ett svar på källfrågan) eller om dess värde bara går att härleda till dess förmåga att förverkliga liberala ideal. Med oberoende menar jag alltså värdefullt oberoende av liberalismen (när det gäller demokratin) och demokratin (när det gäller liberalismen). För de som bryr sig om både liberalism och demokrati går beroendefrågan att besvara på fyra sätt (se också Gutmann 2002).

- (a) Liberalismen har ett oberoende värde medan demokratin är smalt instrumentellt värdefull, alltså värdefull enbart för att realisera liberalismen.
- (b) Demokratin har ett oberoende värde medan liberalismen är smalt instrumentellt värdefull, alltså värdefull enbart för att realisera demokratin.
- (c) Både liberalismen och demokratin har oberoende värde samtidigt som de också är instrumentellt värdefulla för att realisera varandra.
- (d) Både liberalismen och demokratin har oberoende värde men de är inte instrumentellt värdefulla för att realisera varandra.

Rawls Harvardkollega Judith Shklar's politiska filosofi går att förstå som ett försvar av (a). Shklar (1989: 37) menar att jämlik demokrati är nödvändigt för att skydda människors frihet och deras rättigheter. På liknande sätt argumenterar Gerald Gaus för att demokrati behövs eftersom demokratier är bäst på att respektera liberala fri- och rättigheter. Enligt detta synsätt är alltså rättfärdigandet för demokratin beroende av dess roll som liberalismens beskyddare.

Enligt det motsatta synsättet på sambandet mellan demokrati och liberalism (b) har demokrati ett oberoende värde medan liberalismen bara är instrumentellt nödvändig för att realisera demokratiska värden. Jämlik liberal frihet är bara instrumentellt

värdefull i den mån den är nödvändig för att främja demokratin.⁵

Det tredje alternativet (c) är att både liberalism och demokrati är instrumentellt nödvändiga för att realisera varandra. Rawls förespråkar det här synsättet (Rawls 1995: 164; Finlayson 2019: 194),⁶ men tanken har uttryckts klarast hos Jürgen Habermas. Habermas menar att det inte går att värdera bara liberalism eller bara demokrati eftersom privat och offentlig autonomi förutsätter varandra. Med andra ord, en slags autonomi gör den andra möjlig – demokrati och liberala rättigheter är ömsesidigt förstärkande (Habermas 1994; 1996; 2001).

De flesta liberaler som instämmer med Habermas menar att stödet för demokratin är ovillkorat, om än inte obegränsat, eftersom liberala och demokratiska institutioner är både oberoende värdefulla och instrumentellt värdefulla för att realisera varandra. Med Habermas (2000: 14) ord finns det en *Gleichursprünglichkeit*, kanske bäst översatt som *samoriginalitet*, mellan värdena. Tanken är att medborgare inte kan kritisera sina stater eller stå upp mot en majoritet utan liberala rättigheter, men utan demokrati kan de inte forma lagar och institutioner inom vilka de på bästa sätt kan fatta enskilda beslut om hur deras liv ska levas. Den ena är inte möjlig utan den andra (Habermas 1995b).

Slutligen går det att tänka sig ett fjärde synsätt där både liberalismen och demokratin har oberoende värde, samtidigt som de inte är instrumentellt värdefulla för att realisera varandra (d). Även om synsättet är teoretiskt möjligt känner jag inte till någon som förespråkar det, så jag lägger det åt sidan.

Sammanfattningsvis pekar käll- och beroendefrågorna på olika aspekter av varför vi värderar liberalismen och demokratin. När de är besvarade blir det möjligt att närma sig den centrala *prioritetsfrågan*, som undersöker vad vi ska göra när liberalismens och demokratins värden hamnar i konflikt.

2 Prioritetsfrågan

PRIORITETSFRÅGAN HANDLAR OM att hitta rätt balans mellan kollektivt självbestämmande och en liberal utfallsstandard. En

utfallsstandard kan vara minimal (exempelvis att utfall inte får kränka mänskliga rättigheter) eller mer omfattande (bara utfall som är i linje med en fullständig liberal rättviseteori är acceptabla). Prioritetsfrågan uppstår om medborgare använder demokratin på ett sätt som går emot utfallstandarden, eller om utfallstandarden omöjliggör ett demokratiskt beslut. Den första sortens fall är exempelvis demokratiska majoriteter som antar lagar som går emot grundläggande liberala rättigheter eller centrala rättvisepprinciper. Att rösta ja till att tillåta slaveri är ett uppenbart exempel. Den andra sortens fall är en spegling, och handlar alltså om fall då det finns konstitutionella begränsningar på plats som omöjliggör ett visst demokratiskt efterfrågat beslut.

Hur ska vi prioritera i dessa fall? Ska vi låta demokratiska majoriteter fatta vilka beslut som helst? Eller bör det finnas robusta konstitutionella skydd som förhindrar vissa beslut? Vilka beslut då?

Svaren på prioritetsfrågan går att ordna på en skala. Vid varje ände har antingen demokrati eller liberalism absolut prioritet. Enligt den mest långtgående versionen som prioriterar demokrati över liberalism kan demokratiska majoriteter besluta legitimt om allt. Rawls (2001: 145–148) kallar detta för *proceduriell* demokrati.

På den motsatta sidan finns absolut prioritet av liberalismen. John Skorupski har kallat en version av det här synsättet för »gammal liberalism». ⁷ Gamla liberaler ger inte sitt oreserverade stöd till demokratin utan de förhåller sig ständigt vaksamma (Skorupski 2017: 173). Gaus (2011: 386) liberalism går att placera i denna ände.

En position någonstans i mitten är vad Rawls kallar *konstitutionell* demokrati, alltså en demokrati med särskilt skydd på plats för grundläggande rättigheter men som i övrigt prioriterar demokratin (jfr Rawls 2001: 145–148). Detta är också synsättet Rawls själv förespråkar. Enligt honom ger en demokratisk procedur upphov till legitima lagar: utfallet av en legitim procedur är legitimt, oavsett vad det är. ⁸ Det enda undantaget är när demokratiskt beslutade lagar är *för gravt orättvisa* (Rawls 1993: 428; Stemplowska & Swift 2018: 6). Att demokratiska beslut ska genomföras så länge de inte är »gravt orättvisa» – alltså beslut som inte inskränker

grundläggande rättigheter – är vad Zofia Stemplowska och Adam Swift (2018: 16) kallar för det »konventionella» synsättet. I mitt ramverk går det alltså att beskriva det som det konventionella svaret på *prioritetsfrågan*.

3 Det konventionella synsättet

STEMPLOWSKA OCH SWIFT (2018) har nyligen argumenterat att förespråkarna för Rawls konventionella synsätt saknar stöd för att konsekvent prioritera att genomföra demokratiskt fattade beslut över utfallsöverbäganden. Huvudpoängen är att eftersom förespråkarna ibland ser orättvisor som grava nog att trumfa värdet av att genomföra demokratiskt fattade beslut måste de tillhandahålla en teoretiskt robust distinktion som kan skilja grava från icke-grava orättvisor (Rawls 1995: 175–176). Alltså: de måste tillhandahålla ett principiellt svar på *prioritetsfrågan*.

Även om distinktionen mellan orättvisor och grava orättvisor ytligt sett kan verka rimlig observerar Stemplowska och Swift – riktigt, i min mening – att den inte är välgrundad. Det kan exempelvis knappast vara så att det som skiljer orättvisor från grava orättvisor är att vi har större tilltro till våra omdömen om grava orättvisor, om inte grava orättvisor är detsamma som uppenbara orättvisor (Stemplowska & Swift 2018: 15). Och så är det knappast: det vore *uppenbart* orättvist om en förälder valde att godtyckligt bjuda bara sin ena tvillingdotter på tårta på födelsedagen, men det är knappast en *grav* orättvisa.

Eftersom distinktionen är svår att upprätthålla menar Stemplowska och Swift att det konventionella svaret på *prioritetsfrågan* misslyckas. Enligt Stemplowska och Swift (2018: 18) måste värdet av att uppfylla rättvisan alltid balanseras mot att upprätthålla respekt för demokratiska beslutsmekanismer. Detta kallar de för »the balancing view» eftersom det ena måste balanseras mot det andra.

Detta svar på *prioritetsfrågan*, »the balancing view», lider dessvärre också av problem. För hur kan vi veta vad »rättvisa» och »demokratiska procedurer» väger? Och hur ska vi kunna balansera någonting när vi inte vet de olika sidornas relativa vikt?

Det tycks som att även detta synsätt saknar ett principiellt svar på prioritetsfrågan.

I nästa stycke visar jag att det är möjligt att ge ett principiellt svar på prioritetsfrågan genom att i stället låta det följa av svaren på källfrågan och beroendefrågan.

4 Mot ett principiellt svar

SOM TIDIGARE NÄMNTS finns det flera möjliga svar på källfrågan och beroendefrågan. Beroende på vilka vi förespråkar kommer det med synsättet som presenteras här leda till olika svar på prioritetsfrågan. Låt mig illustrera med ett vanligt synsätt, närbesläktat med Rawls eget, där idén om jämlikt medborgarskap är svaret på varför både liberalism och demokrati har värde, och där de två är instrumentellt nödvändiga för att realisera varandra.

Laura Valentinis politiska filosofi är ett exempel. Valentini menar att när det är utbredd rimlig oenighet om vad rättvisan kräver, följer det av jämlikhetsprincipen att politiska beslut i så stor utsträckning som möjligt ska vara i linje med vad människor vill ha. Demokratiska beslutsprocesser är unikt lämpade att se till att så sker, så enligt Valentini (2012: 597; 2013) kräver jämlik respekt att lagar stiftas demokratiskt. Thomas Christiano tänker på samma sätt att det går att skilja proceduriella överväganden från utfallsöverväganden när demokratiska beslut ska fattas. I stora drag går det att se detta som att balansera respekt för demokratiska beslut och att upprätthålla vad rättvisan kräver. Christiano (2008: 268) menar att om vi väljer att prioritera rättvisan över demokratin behandlar vi andra medborgare som underlägsna oss själva, eftersom de kanske har en annan bild av vad rättvisan kräver (se också Esben Øverland & Christian Barry (2011: 122)). Och detta måste undvikas eftersom varje medborgare har ett grundläggande intresse av att behandlas som en medborgerlig jämlike (Christiano 2008: 271–273). På detta sätt går det alltså att se medborgerlig jämlikhet som Christianos och Valentinis svar på frågan om källan till demokratins värde.

Medborgerlig jämlikhet är också Christianos (2008: 2) och

Valentinis (2012: 597) svar på frågan om vad som ger liberala åtaganden värde. Enligt det synsättet är en rättighetskränkning också en kränkning av medborgerlig jämlikhet (Christiano 2008: 265). Det kränker tanken att alla medborgare har en jämlik hög ställning och omöjliggör deras jämlika deltagande i samhället. Tanken återfinns hos många tänkare, två ytterligare exempel är Debra Satz (2008: 433) och T. H. Marshall (1997: 11).

För Christiano (2008: 2) och Valentini (2013) har därmed liberala rättigheter och demokrati samma värdekälla. Och Christiano (2011) säger uttryckligen att liberala rättigheter och demokrati är instrumentellt nödvändiga för att uppfylla varandra. Som nämnt, har Rawls en liknande idé där både liberalismens och demokratins värde går att härleda till att medborgare är (och ska vara) fria jämlikar, och där demokratiska och liberala rättigheter är samoriginella.

Men när det kommer till prioritetsfrågan menar alltså Christiano, Valentini, Rawls, och många andra att majoriteter får fatta nästan vilka demokratiska beslut som helst. Det enda undantaget är gravt orättvisa lagar och regler. Invändningen från Stemplowska och Swift (2018: 18) är övertygande – distinktionen saknar grund. Varför är det bara när lagarna är *gravt* orättvisa som de inte får införas? Är det verkligen värre att bli nekad proceduren som behandlar en som en jämlike än att bli nekad det sociala arrangemanget som medborgerlig jämlikhet kräver?

Jag menar att *om* medborgerlig jämlikhet är ett huvudvärde som grundar både kravet på att beslut ska fattas enligt demokratiska procedurer och kravet att vissa utfall är otillåtna bör det innebära att de beslut som kränker den medborgerliga jämlikheten i tillräckligt hög grad inte kan vara legitima. Därmed sätts gränserna för statens legitima beslutsfattande genom att svaret på prioritetsfrågan följer av svaret på källfrågan och beroendefrågan. Av detta följer att ett beslut som kränker medborgerlig jämlikhet i tillräckligt hög utsträckning är illegitimt, även om beslutet proceduriellt sett är oklanderligt.

Detta synsätt innebär att eftersom alla medborgare har ett

intresse av att behandlas som medborgerliga jämlikar – och eftersom det är det som gör att vi bör fatta beslut demokratiskt – går det inte att tillåta lagstiftning som behandlar medborgare allt för ojämnt. Sådana politiska beslut bör kunna överklagas. I de fall en orättvisa också är en kränkning av medborgerlig jämlikhet måste den som besvarat källfrågan med att både liberalism och demokrati har samma värde, och beroendefrågan med att de är nödvändiga för varandra, mena att rättvisa ibland kan prioriteras över demokratiska majoritetsbeslut. Både demokratiska procedurer och resultatet av dem kan med det här synsättet både tjäna och underminera medborgerlig jämlikhet, så det finns ingen principiell anledning att procedurer alltid trumfar utfall, eftersom även utfall kan stå i konflikt med värdet som ger oss skäl att vilja ha demokrati från första början.

Slutsatsen att gravt orättvisa lagar inte får genomföras blir därmed både logisk och försvarbar – kränkningar av individuella rättigheter är alltid kränkningar av människors medborgerliga jämlikhet. Men problemet är att alla kränkningar av den medborgerliga jämlikheten inte nödvändigtvis är gravt orättvisa rättighetskränkningar. Beslut som har konsekvenser som inte respekterar medborgerlig jämlikhet kan också vara sådana som inte garanterar medborgares jämlika ställning (kanske sådant som att allokera mer resurser till skolor i förmögna stadsdelar än till skolor i fattiga stadsdelar; vissa typer av statsreligion),⁹ sådana som inte behandlar alla medborgare som jämlika källor till politisk auktoritet (kanske regler för röstning som missgynnar minoriteter; diskriminerande anställningsvillkor i offentliga institutioner) och lagar som infantiliserar eller förnedrar medborgare (kanske extrem paternalism; bidragssystem som kräver förnedrande beteende från mottagarna). Få, om ens några, av dessa saker räknas typiskt sett som kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter. Enligt Rawls konventionella synsätt vore det därmed tillåtet för staten att införa dem så länge besluten är demokratiskt fattade. Vi kan bli upprörda och protestera, men det går inte att ifrågasätta statens *rätt* att genomföra den ojämliga politiken.

Den slutsatsen är emellertid svårförsvärbar eftersom det saknas

en förklaring till varför demokratiska majoriteter ska kunna inskränka det värde som ska förklara varför vi från första början bör bry oss om att genomföra demokratiskt fattade beslut. I de fall dessa lagar är tillräckligt stora kränkningar av medborgarnas fria jämlikhet – alltså större kränkningar än kränkningen att inte låta dem införas – menar jag att det enligt ett rimligt Rawlsianskt synsätt inte kan vara tillåtet att införa dem.

5 Slutsats

JAG HAR ARGUMENTERAT för att frågan om hur liberal rättvisa bör balanseras mot möjligheten att fatta demokratiska beslut bara kan besvaras genom att undersöka grunden vi har till att värdera demokratin och liberalismen. Lösningen är avhängig det rätta svaret på frågorna om varför de två är värdefulla – prioritetsfrågan kan inte besvaras i isolering från ett vidare ramverk.

Givetvis finns ytterligare frågor att besvara. I synnerhet uppstår komplexa problem när institutionella strukturer ska komma på plats som utvärderar lagar. Hur ska det kunna göras på ett sätt som i sig självt inte kränker medborgarnas medborgerliga jämlikhet? Det är också viktigt att reflektera kring tidsperspektivet, det är möjligt att vad som framstår som en mindre kränkning på kort sikt kan leda till mer omfattande kränkningar på längre sikt. Och om demokratiska beslut i stor utsträckning rullas tillbaka kan det leda till minskat förtroende för det demokratiska systemet som helhet.

Trots att mycket arbete återstår hoppas jag att jag har visat att ett Rawlsianskt ramverk kräver försiktig reflektion kring relationen mellan rättvisa och demokrati. Min förhoppning är att vi genom att ta diskussionen till de grundläggande värdena – till vad som får oss att bry oss om demokrati och liberal rättvisa – kan få verktyg till att fortsätta göra det.

→

Henrik D. Kugelberg är fil.dr i politisk teori, verksam som postdoc vid McCoy Family Center for Ethics in Society på Stanford University.

Noter

1 Även om det alltid kommer att finnas gränsdragningar att göra. Se Jonathan Quong (2013: 267) och John Rawls (2008: 13).

2 Det följande är delvis baserat på material från min doktorsavhandling (se Henrik Kugelberg 2021a).

3 Stort tack till Paul Billingham, Niklas Dahlqvist, Petter Klockhoff, Elsa Kugelberg, Cécile Laborde, Maxime Lepoutre, CM Lim, David Miller, Jonathan Quong och Zofia Stemplowska för hjälpsamma diskussioner och kommentarer.

4 Se Amy Gutmann (2002: 170, 174). Liberala rättigheter följer också av Rawls tanke om personer som bärare av grundläggande moraliska kvaliteter. För en diskussion, se James Gordon Finlayson (2019: 192). Se även John Rawls (1993: 292–293).

5 Som Gutmann (2002: 175) diskuterar.

6 För en diskussion om sambandet mellan grundläggande friheter och politisk liberalism, se också Cynthia A. Stark (2020).

7 Skorupski (2017: 175) nämner Sieyès, Constant, Guizot, och Tocqueville (i Frankrike); John Stuart Mill, Raymond Aron och Isaiah Berlin (i Storbritannien) som exempel på liberaler med det här synsättet.

8 Jag kritiserar detta i Henrik D. Kugelberg (2021b).

9 För en liknande poäng, se Cécile Laborde och Sune Lægaard (2019: 175).

Referenser

- ANDERSON, ELIZABETH (2006) »The Epistemology of Democracy», *Episteme: A Journal of Social Epistemology*, 3 (1), ss. 8–22.
- BOETTCHER, JAMES W. (2012) »The Moral Status of Public Reason», *The Journal of Political Philosophy*, 20, ss. 156–177.
- CHRISTIANO, THOMAS (2008) *The Constitution of Equality: Democratic Authority and Its Limits*, Oxford: Oxford University Press.
- CHRISTIANO, THOMAS (2011) »An Instrumental Argument for a Human Right to Democracy», *Philosophy and Public Affairs*, 39 (2), ss. 142–176
- ELSTER, JON (2002) »The Market and the Forum: Three Varieties of Political Theory», i: Thomas Christiano (red.) *Philosophy and Democracy*, Oxford: Oxford University Press.
- FINLAYSON, JAMES GORDON (2019) *The Habermas-Rawls Debate*, New York: Columbia University Press.
- GAUS, GERALD (2008) »The (Severe) Limits of Deliberative Democracy as the Basis for Political Choice», *Theoria*, 55 (117), ss. 26–53.
- GAUS, GERALD (2011) *The Order of Public Reason*, Cambridge: Cambridge University Press.
- GEORGIEVA, MIHAELA (2015) »Stability and Congruence in Political Liberalism: The Promise of an Ideal of Civic Friendship», *Political Studies*, 63 (2), ss. 481–494.
- GOODIN, ROBERT & KAI SPIEKERMANN (2018) *An Epistemic Theory of Democracy*, Oxford: Oxford University Press.
- GOULD, CAROL (1988) »Rethinking Democracy: Freedom and Social Cooperation in Politics, Economics and Society», New York: Cambridge University Press.
- GUTMANN, AMY (2002) »Rawls on the Relationship Between Liberalism and

- Democracy», i: Samuel Freeman (red.) *The Cambridge Companion to Rawls*, Cambridge: Cambridge University Press.
- HABERMAS, JÜRGEN (1994) »Human Rights and Popular Sovereignty: The Liberal and Republican Versions», *Ratio Juris*, 7 (1), ss. 1–13.
- HABERMAS, JURGEN (1995a) »Reconciliation Through the Public use of Reason: Remarks on John Rawls's Political Liberalism», *The Journal of Philosophy*, 92 (3), ss. 109–131.
- HABERMAS, JURGEN (1995b) »On the Internal Relation Between the Rule of Law and Democracy», *European Journal of Philosophy*, 3 (1), ss. 12–20.
- HABERMAS, JÜRGEN (1996) *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*, Cambridge, MA: MIT Press.
- HABERMAS, JÜRGEN (2000) »Der Demokratischer Rechtsstaat – eine paradoxe Verbindung widersprüchlicher Prinzipien?», *Divinatio*, 11, ss. 13–30.
- HABERMAS, JÜRGEN (2001) »The Postnational Constellation and the Future of Democracy», i: Max Pensky (red.) *The Postnational Constellation: Political Essays*, Cambridge, MA: MIT Press.
- KOLODNY, NIKO (2014) »Rule Over None II: Social Equality and the Justification of Democracy», *Philosophy & Public Affairs*, 42 (4), ss. 287–336
- KUGELBERG, HENRIK D. (2021a) *Democratising Public Reason*, Doctoral Dissertation, Oxford: University of Oxford.
- KUGELBERG, HENRIK D. (2021b) »Social Choice Problems With Public Reason Proceduralism», *Economics and Philosophy*.
- LABORDE, CÉCILE & SUNE LÆGAARD (2019) »Liberal Nationalism and Symbolic Religious Establishment», i: Gina Gustavsson & David Miller (red.) *Liberal Nationalism and Its Critics: Normative and Empirical Questions*, Oxford: Oxford University Press.
- LANDEMORE, HÉLÈNE (2013) *Democratic Reason*, Princeton: Princeton University Press.
- LARMORE, CHARLES (1999) »The Moral Basis of Political Liberalism», *The Journal of Philosophy*, 96, ss. 599–625.
- LELAND, R. J. (2019) »Civic Friendship, Public Reason», *Philosophy & Public Affairs*, 47 (1), ss. 72–103.
- LISTER, ANDREW (2013) *Public Reason and Political Community*, London: Bloomsbury.
- MARSHALL, T. H. (1977) *Class, Citizenship, and Social Development*, Chicago: University of Chicago Press.
- MILL, JOHN STUART (1861/2010). *Considerations on Representative Government*, Cambridge: Cambridge University Press.
- NEUFELD, BLAIN (2019) »Shared Intentions, Public Reason, and Political Autonomy», *Canadian Journal of Philosophy*, 49 (6), ss. 776–804.
- NUSSBAUM, MARTHA (2011) »Perfectionist Liberalism and Political Liberalism», *Philosophy & Public Affairs*, 39 (1), ss. 3–45.
- OBER, JOSIAH (2013) »Democracy's Wisdom: An Aristotelian Middle Way for Collective Judgment», *American Political Science Review*, 107 (1), ss. 104–122.
- QUONG, JONATHAN (2011) *Liberalism Without Perfection*, Oxford: Oxford University Press.
- QUONG, JONATHAN (2013) »On the Idea of Public Reason», i: Jon Mandle och David A. Reidy (red.) *A Companion to Rawls*, Oxford: Wiley-Blackwell, ss. 265–280.
- RAWLS, JOHN (1971/1999) *A Theory of Justice*, Revised Edition, Cambridge, MA: Harvard University Press.

- RAWLS, JOHN (1993/2005) *Political Liberalism*, Expanded Edition, New York: Columbia University Press.
- RAWLS, JOHN (1995) »Political Liberalism: Reply to Habermas«, *The Journal of Philosophy*, 92 (3), ss. 132–180.
- RAWLS, JOHN (2001) *Justice as Fairness: A Restatement*, Erin Kelly (red.), Cambridge, MA: Harvard University Press.
- RAWLS, JOHN (2008) *Lectures on the History of Political Philosophy*, Samuel Freeman (red.), Cambridge, MA: Harvard University Press.
- SATZ, DEBRA (2008) »Equality, Adequacy, and Educational Policy«, *Education Finance and Policy*, 3 (4), ss. 424–443.
- SEN, AMARTYA (1999) *Development as Freedom*, New York: Knopf.
- SHKLAR, JUDITH N. (1989) »The Liberalism of Fear«, i: Nancy L. Rosenblum (red.) *Liberalism and the Moral Life*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- SKORUPSKI, JOHN (2017) »Rawls, Liberalism, and Democracy«, *Ethics*, 128 (1), ss. 173–198.
- STARK, CYNTHIA A. (2020) »Political Liberalism and Male Supremacy«, *Journal of Applied Philosophy*, 37 (5), ss. 873–880.
- STEMPOWSKA, ZOFIA & ADAM SWIFT (2018) »Dethroning Democratic Legitimacy«, i: David Sobel, Peter Vallentyne, och Steven Wall (red.) *Oxford Studies in Political Philosophy*, Volume 4, Oxford: Oxford University Press.
- STEVENSON, HAYLEY (2016) »The Wisdom of the Many in Global Governance: An Epistemic-Democratic Defense of Diversity and Inclusion«, *International Studies Quarterly*, 60 (3), ss. 400–412.
- VALENTINI, LAURA (2012) »Assessing the Global Order: Justice, Legitimacy, or Political Justice?«, *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 15 (5), ss. 593–612.
- VALENTINI, LAURA (2013) »Justice, Disagreement, and Democracy«, *British Journal of Political Science*, 43 (1), ss. 177–199.
- VIEHOFF, DANIEL (2014) »Democratic Equality and Political Authority«, *Philosophy & Public Affairs*, 42 (4), ss. 337–375.
- WATSON, LORI & CHRISTIE HARTLEY (2018) *Equal Citizenship and Public Reason: A Feminist Political Liberalism*, New York: Oxford University Press.
- WEITHMAN, PAUL (2017) »Autonomy and Disagreement about Justice in Political Liberalism«, *Ethics*, 128 (1), ss. 95–122.
- WOLFF JONATHAN (2001) »John Rawls: Liberal Democracy Restated«, *Croatian Journal of Philosophy*, 1 (3), ss. 347–361.
- ØVERLAND, ESSEN & CHRISTIAN BARRY (2011) »Do Democratic Societies Have a Right to Do Wrong?«, *Journal of Social Philosophy*, 42 (2), ss. 111–131.